

Oude- nieuwe vverelt, of veranderinghe in dese Nederlanden met het overgaen van Maestricht te verwachten

Johannes Smetius

bron

Johannes Smetius, *Oude- nieuwe vverelt, of veranderinghe in dese Nederlanden met het overgaen van Maestricht te verwachten*. Z.n., Nijmegen 1632

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/smet025oude01_01/colofon.php

© 2017 dbnl

C. Cornel. Tacitus, lib.4. Hist. c.66.

Civilis societate Agrippinensium auctus, proximas civitates affectare, aut adversantibus bellum inferre statuit. Occupatisque Sunicis, & juventute eorum per cohortes compsuâ: quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Bethasiorum Tungrorumque & Nerviorum tumultuariâ munu resticit: fretus loco, quia pontem Mosae fluminis anteceperat. Pugnabaturque in angustiis ambiguè, donec Germani tranantes terga Labeonis invasere. Simul Civilis, ausus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum, & clarâ voce: Non ideo, inquit, bellum sumsimus, ut Batavi & Treveri gentibus imperent. Procul haec à nobis arrogantia, accipite societatem, transgredior ad vos, seu me ducem, seu militem mavultis. Movebatur vulgus, condebantque gladios; sùm Campanus, ac Iuvenalis ex primoribus Tungrorum, universam et geniem dedidère. Labeo, antequam circumveniretur, profûgit. Civisis Bethasios quoque ac Nervios in fidem acceptos, copiis suis adjunxit: in gens rerum, percussis civitatum animis, vel sponte inclinantibus.

Het ses ende sestichste Capittel,

Uyt het vierde Boeck der Historien van C. CORNELIVS TACITVS

Naer dat *Civilis* (de Velt-Overste vande Batavieren) versterckt was, doordien de Ceulsche haer tot hem voeghden, soo nam hy voor oock de nabuyrige Steden (die het met de Romeynen h[u]lden) vriendelick te versoecken, ofte indien se wilden teghenstaen te beoorlogen, ende hebbende die van Sintzich tot sich ghetrocken ende uyt haere ionghe manschap Vaendels opgericht; soo quam *Claudius Labeo* om hem meerderen voortganh te beletten, ende bood hem het hoofd, met eenen hoop van Walsch-Brabanders, Tuugersche ende Hennegouwsche-Vlamingen in der haest by een gebracht; sich verlatende op de bequaemheyte van plaets, mits dat hy de brugge vande Maes eerst versekert hadde. Daer wierde in die enghe plaetsen twijffelachtich gevochten, tot dat de Duytsche van *Civilis* zijde, door de Mase settende, *Labeo* van achter aenvielen, daermede begaf sich *Civilis* in persoon midden onder de Tongetsche, het zy door vrymoedicheyt, ofte door verstand dat hy met haer hadde, ende riep tot haer overluyt: *Wy en hebben den Oorlogh niet aengevangen om de Batavieren ofte Triersche over alle de Provincien te doen herschen, sulcke, hoochmoedicheyt moet verre van ons zijn. Neemt alleen ons verbond ende geselschap aen. Ick trede voor mijne persoon selfs over tot u, het zy dat ghy my tot uwen Velt-Oversten, ofte dat ghy my liever voor een van uwe Soldaten wilt aennemen.* Hierover wierde het gemeene volck so beweeght datse haere sweerden instaken, ende ondertusschen quam *Campanus* ende *Iuvenalis*, twee Overste vande Tongersche ende gaven het geheele Tongersche volck over aen *Civilis*, *Labeo* om niet van alle sijden besloten te wor-

den nam de vlucht. De Brabanders ende Hennegouwsche Vlaminghen nam *Civilis* in sijn verbond ende ghetrouwicheyt aen, ende voeghdese by sijn Leger; So wierd hy verheven door de eere van sijne daeden, vermits de Steden ende Provincien ofte door vrese verslaghen zijnde, ofte door haere eygene to[e]neyginge van selfs hem toe vielen.

Verclaringhe.

BATAVI, de Batavieren bewoonden doen ter tijdt, het ghene twelck van de Zeecant af, tusschen den mond vande Maes omtrent Hellevoet, ende van 't Vlie, tot de plaetse toe daer by de Over-Betouw (die noch vande Batavieren den naeme houd) de Rhijn, in Wael ende Rhijn gedeylt word, nefens dien streeck lands, dewelcke leyd by de Wael naer de Maescant aen, ghelijck dan Nieumegen haere Hooftstadt was, ende doen ter tijd anders niet genoemt wierd, dan de Stadt vande Batavieren.

Tac. 1. 5. cap. 19.

Dese Battavieren waeren oude Bontgenooten vande Romeynen, sonder datse ghelijck andere Provincien ofte Volckeren doen mosten, aende Romeynen Contributien, schattingen *ende* diergelijcke lasten waren gehouden te dragen: Alleen ghelijckse geroemt wierden datse waeren, de voortreffelijckste onder alle Duytse aen dese zijde des Rhijns, ende inde Oorloghen besonder in Ruyterije seer geoeffent, soo plegen sy luyden de Romeynen in tijdt van Oorloge te helpen, ende haer eenighe Regimenten, onder het beleyd van haere eyghene Bataviersche Oversten toe te senden. Ten tijden vande Keyser *Nero*, *Galba*, *Otho* ende *Vitellius* misbruyckten de Romeynsche Overste haere macht, tot onderdruckinghe vande Vryheyt der Batavieren, beschuldighden eenighe Batavieren valschelijck van rebellie teghen de Romeynen, quamen soo verre datse eenighe vande voornaemste doodeden ende gevanghen namen, onder anderen oock *Claudius Civilis*, dewelcke een Batavier was van Coninghlijcken bloede, die doch tot twee reysen toe met groot perijckel van sijn leven los raeckte. Als in 't Iaer 70. naer de geboorte onses Heeren Iesu Christi, uyt last van Keyser *Vi[t]ellius*, onder de Batavieren eenighe Soldaten tot dienst vande Romeynen gheworven wierden, ende de Romeynsche Commissarissen daerinne groote baetsoeckerije ende tyrannije bedreven, soo heeft dese voornoemde *Civilis* met de andere Hoofden vande Batavieren so verre gehandelt, datse haer tsamen hebben vereenight, om met ghewelt [ha]ere Vryheyt te verdedighen ende den overlast vande Romeynen teghen te staen. Tot het selve Uerbond zijn verscheydene naebuyrighe Uolckeren ende Provincien mede ghetreden, niet alleen de Uriesen, Overysselsche, Zutphensche, etc. maer naer gheluckigen voortgangh neffens andere oock de Trijersche, ende hebben de Romeynen ende haere Bondgenooten verscheydentlijck te water ende te lande geslagen,

ende vele van derselver Uestinghen omtrent haere Quartieren, ook eenighe over de Maes ghelegen, veroverd.

Sunici, Uolckeren die o[mt]rent Ceulen, het zy tot Sintzich ofte Sons, naer de Maescant aen hebben gewoont.

Claudius Labeo, was een Batavier ende een Overste vande Ruyterije, die uyt nydicheyt alleen, die hy *Claudius Civilis* toedroegh, aende sijde vande Romeynen hield teghen sijne eygene landsluyden.

Bethasij. Walsch-Brabanders, Volck dat tusschen Tongeren ende Dornick heeft gewoont, men meent dat het Dorp Beets by Thienen van dese Bethasiers noch den name voert.

Tongri, de Tongersche, van ouds tot op den huydigen dagh ghenoech bekend.

Nervii, zijn Uolken die wijds ende sijds omtrent Dornick, Bavay, in Hennegouw ende eenige deelen van Vlaenderen ende Brabant hebben gewoont.

De Brugghe vande Maes, is gheweest tusschen Ceulen ende Tongeren omtrent Maestricht, want dat is *Trajectum Mosae*, dat is te segghen, de Over-vaert vande Maese, ghelijck het van ouds tot op den dagh van huyden oock noch word ghenoeemt.

Toe-eygheninghe op onse tijden.

Of God de Heere gave, dat de huydendaeghse *Civilis*, ofte Uelt-Overste vande Batavieren, nu naer de veroveringhe vande voorschreven Brugghe vande Maes, sulcken voortganck mocht hebben, dat alle Spanjers, die dese Nederlandsche Vryheden, onghelijck wreeder als oyt Romeynen dachten te doen, ghedruckt hebben, ende alle *Labeones*, die voor de Tyrannije der Spanjers teghen haer eyghen Vaderlandt de Wapenen voeren, veltvluchtich moesten worden, dat alle dese Nederlandsche Provinciën met malckanderen oprechtelijck vereenicht, in haere oude Vryheden ende Privilegiën neffens malckanderen in vrede mochten leven: Daer en soude niet nieuws gheschieden, want dierghelijck is by onse Voorouderen, voor 1562. Jaeren gheschiet, als uyt dese voorseyt Historie te sien is.

Het is wel waer, dat de Romeynen daer nae met sulcke macht hier te lande quamen, dat eenighe Provinciën door Wapenen, de andere, gelijk oock *Civilis* selfs, door vredehandelinghe, sich wederom met haer hebben moeten setten. Dan de Romeyner hadden gheheel Italien ende Vranckrijk tot de D[o]nau ende Rhijn toe incluys, geheel Spangien ende Engelland doen ter tijdt in haere macht: daer de Spaense armen veel korter ende de naest ghesetene van dese Coninckrijcken onse goede saecke wel ghenegen zijn.

By de Romeynen volghde naer *Nero*, *Galba*, *Otho* ende *Vitellius*,

eenen *Vespasianus* oprechter van het gantsche ghevallene Roomsche Rijck, die Keyser gheworden zijnde, sich beterde in plaetse dat andere Princen in regeringe komende haer pleghen te ergeren, ende naer hem *Titus* sijn Soon, dewelcke wanneer hy niet op eenighen dagh jemant yet goeds dede, klaeghde dat hy dien dagh verloren hadde: Wat apparentie van het Spaense rijck, het welcke met meerderen ondergangh van alle canten word ghedreyght?

De Romeynen handelden naer dese beroerte soo beleefdelyck met de Batavieren, datse deselve als haere Bondgenooten niet alleen lieten in haere oude digniteyten, selfs aen 't Hoff, omtrent de Keyserlijcke persoon, maer hebben deselve oock met besondere eere vereert, haer kennende *Amicos & Fratres Romani Imperii*, als Vrienden ende Broeders van't Roomsche rijck: wat [b]eleeftheyt de Spanjers bethoonen, daer van konnen ghetuygen die Provincien, die altydt goeiwillich aen de Spanse zijde hebben gehouden.

De Romeynen handelden verdraechlicker, selfs met haere overheerde Provincien ende Onderdanen, als de Spangjarden met ons, welcke niet alleen over de goederen ende lichamen, maer oock over onse Conscientien ende zielen hebben ghesocht ende noch soecken te domineeren: waerom wy met haer tot geenen vrede komen konnen, 't en ware wy 'teenemael van onse Voor-ouderen verbastert waren.

Het werck van onse Voor-ouders quam schielick op, ende eyndighde binnen den tijdt van drie Iaren: De Batavieren ende die tot noch toe met haer verbo[n]den zijn, he[b]ben hare Vryheyd, door Gods genade, over de vijftigh Iaren, naer de afzweernige des Coninghs van Spangjen, teghen alle ghewelt ende practijcken van Spangjen gemainteneert: Daerom is hier een beter voortgangh ende vaster staet door Gods genade seeckerlick [t]e verwachten. *Tutum audendi praemium oblata libertas.*

Gheeft Godt de Heere dat de Provincien noch eens, ghelijck eenichsins voor ses-en-vijff[t]ich Iaeren gheschiede, haer me[t] malckanderen teghen Spangjen verbinden, soo sal het band van 'tverbond zijn:

Amor Patriae. Odium Tyrannidis. Fides. Communis causa. Iusta ratio. Communis fortuna: Liefde van't Vaderlandt, Haet van Tyrannye. Onderlinghe trouw. Een gemeyne saecke. Redelick ghelijckheyd. ende Gemeyne Avontu[u]r. Ende de Leuse teghen de Spanjers sal zijn: *Fuera Vellacos. Diffugite caprimulgi. Vive l'Orange.* Ende de Leusen onder malcanderen: Vrye Nederlanden. Eendracht maect macht. *Belgium renascere. Dominus transfert regna. Tandem bona causa triumphat. Aurea libertas. Liber revinci[t]i Leo pernegat.*

Trahite aequo jugo. Et nobis & posteris. Iuncta corda fidelium, contra vim Tyrannorum. Communis quos causa movet, sociat. Da pacem Domine in diebus nostris. Dissipa gentes quae bella volunt. Confirma Domine opus tuum, &c.

Dat ons Godt gonne.

EXVrgat & DIssIpantur InIMICI eIVs.

NVLLa TyrannorVM VIIs

DIVtVrna fVIt

Hoe Spanglen stoVt ofboVt sIIIn staet hIer pooght te stViren, So kan Tyrannen MaCht niet staegh of Vast hIer DVI[r]en.

Ne sesqui-pagella haec vacaret, visum est adjicere ejusdem argumentie Carmen,

*In festa Eucharistica, ob Trajectum occupatum,
Limbургensemque Ducatum libertati adsertum,
celebrata.*

Vix depleta semel Luna est, & digna triumpho

Palma, dedit festos bis celebrare dies.

Trajectum capimus Mosae, frustra que Philippus

Regales acies Caesareasque movet

Et Limburgensem vinclis, genus acre Leonem

Solvimus, ut patriae libera colla ferat.

Agnoscit veteres Gelros, sociosque leones,

Atque bis sponte comes liber ut ante venit.

Non haec in quartum victoria restitit annum.

Non ea Nassovia clade redempta fuit.

*Maximus hac de stirpe Nepos, ducibusque ministris
Hanc retulit, quarto vix stetit illa die.
Ut patriae & patri, sic se majoribus ille
Vltorem Gelris Nassoviisque tulit.
Sensere Austriaci seras, sensere Brabantii
Vindictae repeti post tria secla vices.
Reinaldi id Manes, magnique hoc nomen Adolphi
Sensit, si cineres haec quoque cura tenet.
Hoc Civile novo res trajecere Batavum,
Et veteri Labeo pegmate pulsus abit.
Adsurgunt Tungri, proni capita alta supinant
Bethasii, & causae Nervia corda favent.
Tertia mox pulso surget victoria Mauro,
Aureaque aetera pace trophaea dabit.*

I.S.P.E.N.

Godt de HEERE bewaere ende segene de vrye vereenighde Nederlanden.